

XVII

ВАЛЕНТИН ШУГАЄВСЬКИЙ.

ДАРИ ЮРІЯ-ВАСИЛЯ ДУНИНА-БОРКОВСЬКОГО.

(ХТО БУВ ВІЙСЬКОВИЙ ТОВАРИШ ЮРІЙ КАСПЕРОВИЧ ДУНИН-БОРКОВСЬКИЙ)?

В де-яких друкованих генеалогічних списках роду Дунин-Борковських автори вмістили разом з Василем Касперовичем Дунин-Борковським, чернігівським полковником, а потім генеральним обозним (нар. 1640, ум. 1702), брата його Юрія Касперовича. Так, у відомій праці В. Л. Модзалевського «Малоросійській Родословникъ», другим в роді (в українській лінії) зазначено Василя Касперовича, а третім—«Юрій Касперовичъ Бурковскій, войскової товарищъ (1669)»¹⁾. В «Родословной дворянъ и графовъ Дунинъ-Борковскихъ», що надрукована в «Черниговскихъ Губернскихъ Вѣдомостяхъ» за 1890 р.²⁾, що охоплює обидві лінії цього роду—польську і українську—26-м за чергою стоїть Василь Касперович, а 27-м «Юрій, знатный войскової товарищъ 1669». При цьому у Модзалевського в «Малоросійскомъ Родословникѣ» показано, що Юрій Д.-Б.—«16 марта 1669 г. получил универсалъ гетмана Многогрѣшнаго на с. Бурковку, которое принадлежало его отцу»; в другому-ж з названих списків до вищеподаної фрази про Ю. Борковського добавлено: «въ 1683 г. отличился при спасеніи Вѣны отъ турокъ; отъ него происходятъ польскіе графы Дунины-Борковскіе».

1894 р. в журналі «Кіевская Старина» вміщено невелику статтю А. М. Лазаревського «Генеральный обозный Василий Касперовичъ Борковскій (1640—1702)»³⁾. В ній автор подає де-які відомості і про Юрія Касперовича. «Слѣдуетъ добавить», каже він після оповідання про Каспара Дунина-Борковського і про визволення його сина Василя од козаків, які повстали за Б. Хмельницького, «что у Каспара Борковскаго былъ другой сынъ, Юрій, который также остался въ живыхъ. Оба эти Борковскіе остались въ лѣвобережной Малороссіи и, выросши, начали служить «войску Запорожскому», при чемъ, конечно, были уже православными». Зазначивши далі, що про Василя Борковського згадується вперше в 1668 р., коли він одержав од гетьмана Дорошенка універсал на село Борковку, «маетность належачую ему отчистымъ правомъ»—Лазаревський додає, що «та же Борковка подтверждена въ мартѣ 1669 г. Многогрѣшнымъ войсковому товарищу Юрію Борковскому, вѣроятно, на томъ основаніи, что у Василя, какъ сотника, были маетности и кромѣ Борковки»⁴⁾.

В цих повідомленнях про Юрія Дунин-Борковського мимоволі звертає на себе увагу те, що єдиним історичним документом, який згадує про нього,

¹⁾ Малорос. Родосл., т. I (Кієвъ, 1908), стр. 485 і 487. Першим поставлено родоначальника української лінії Дунин-Борковських: «Касперъ (Карпъ) Борковскій, шляхтичъ».

²⁾ Черн. Губ. Вѣд., 1890 г. № 44 (ч. неофиц.). Цього-ж року друкувалися родоводи й інших значних шляхетських фамілій Черн. губ. Автор їх невідомий; можливо, що це гр. Г. А. Милорадович.

³⁾ «Кіевская Старина», 1894, мартъ, 530 і далі.

⁴⁾ Op. cit., с. 531.

Пет
2724

ИЗ
3 ун. б. в. к. р. 1925

якщо не рахувати невідомого джерела, звідки взято відомості про участь Юрія Касперовича в боротьбі за Відень—звістка, яка цілком суперечить вказівці Лазаревського, що «оба Борковские остались въ лѣвобережной Малороссіи»—є універсал гетьмана Многогрішного 1669 р. Здається дуже дивним, що особа, яка належала до родовитого шляхетства, займала високу посаду у війську молодій Українській державі, рідний брат такої визначної й відомої в історії України людини, як Василь Дунин-Борковський, і сама зробила «здавна знатніє и одважніє услуги у войску Запорозкомъ», як про це каже в своєму універсалі з 16 березня 1669 р. гетьман Многогрішний—раптом без сліду зникає з арени політичного й громадського життя України, не залишаючи про себе нігде ніяких споминів. Як саме йшов він далі по службі, чи приймав він участь в яких-будь там численних та різноманітних громадських і державних заходах того часу, в яких так визначився його брат; чи була у нього сем'я й нащадки; чи одержував він потім, після 1669 року, якісь інші маєтності—а при своїх даних він не міг би їх не одержувати в ті щедрі на роздавання ґрунтів часи—все це лишається зовсім невідоме. Єдиний раз на одній сторінці української історії з'являється його ім'я—й більше не повторюється.

Викликає певний сумнів і вищезгаданий універсал Многогрішного з 16 березня 1669 р.¹⁾, а особливо при порівнянні його з попереднім і наступними універсалами, що видані були на село Борковку Василеві Борковському. В ньому зазначено, що в нагороду «знатныхъ услугъ», які зробив Юрій Борковський Війську Запорозькому, «надалисмо ему по отцу его власніє кґрунта село Борковку» з усіма угіддями, якими користувався батько його, обдарований польськими королями. «Въ тожъ яко посессорови никого ближшаго не узнавши и дотого кґди завше на услугахъ войсковыхъ знайдутся и знайдутися будетъ при томъ именованномъ селѣ Борковки якъ ся въ себѣ маєть зовсѣмъ до належного и звиклого послушенства Пану Юрію Борковскому Товаришеви войсковому отдаемъ и симъ Универсаломъ нашимъ конфирмуемъ» и т. д.

З цього незовсім зрозумілого тексту²⁾ все-ж таки видно, що Юрій Борковський в нагороду за службу дістав Борковку (в Березинській сотні), що належала раніш його батькові, яко нагорода від польських королів; а потім, у 1669 р., за відсутністю найближчих родичів батька («никого ближшаго не узнавши») й тому що Юрій постійно служить у війську й служитиме надалі—Борковка закріплюється за ним, звичайно, з усіма угіддями і належними од посполитих повинностями.

Тут все незрозуміле. Борковка закріплюється за Юрієм між иншим тому, що немає ближчих родичів його батька, що претендували-б на неї. А брат його Василь? Адже всього лише півроку назад, 2 вересня 1668 р., він, Василь Борковський, бувши сотником Вибельським «За щиріє у війську Запорозком услуги и значніє Рицерскіє Дѣла» дістав од гетьмана Дорошенка ту-ж Борковку, «маєтность ему отчистым правом належачую»³⁾. Як-же сталося, що за півроку вона опинилась вже в руках другої особи, причому нема ніяких вказівок на те, що раніше, зовсім недавно, вона належала не

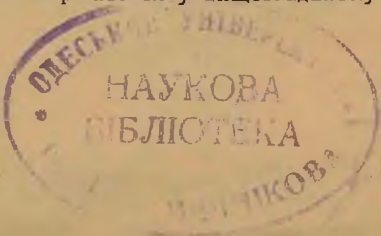
¹⁾ Оригінал його, за повідомленням А. М. Лазаревського в цитованій статті його в «Кіевской Старинѣ», зберігався у його власній бібліотеці і, мабуть, поділив судьбу її після смерті А. М.; а копія, завірена в Чернігівськім Повітовім Суді 5 червня 1784 р., зберігається в «дѣлѣ № 5311 (о дворянствѣ Дунинъ-Борковскихъ) Архива Черниговскаго Дворянскаго Депутатскаго Собранія»—тепер частини Черніг. Історичного Архіву.

²⁾ Можливо, що в копії проти оригіналу сталися помилки.

³⁾ Універсал з підписом Петра Дорошенка з 2 вересня 1668 р. Завірена 5-го червня 1784 р. в Чернігівськім Повітовім Суді копія з нього зберігається у вищезгаданому (див. прим. 1) ділі «Арх. Губ. Двор. Собр.» № 5311.

Пет
2724

811750

цій особі?¹⁾ Нема даних і для того, щоб думати, що Василь Борковський згубив ласку, і «отчисту маєтность» у нього відібрали. Навпаки, Василь Борковський мав, як видно, добру славу у Многогрішного, бо в 1669 році їздив посланцем від нього до Москви.

Неясність становища збільшується тим, що 1672 року, поряд з декількома селами та млинами, Борковка знову закріплюється, згідно з універсалом гетьмана Самойловича, за Василем Борковським, при чому і тепер вона зветься батьківською спадщиною, і не видно, щоб перед тим вона була в руках иншого власника.

Само собою виникає запитання, чим же з'ясувати і дивну скудоту історичних даних про Юрія Борковського, і непевність змісту єдиного історичного документу, який відноситься до нього?

Питання це давно могло-б бути розв'язане, коли-б принаймні стати на шляху до певного розв'язання, коли-б особи, які займались генеалогією роду Борковських, старанно вивчили діло про дворянство цього роду, яке збереглося в архіві бувшого «Дворянскаго Депутатскаго Собранія»²⁾. А нині, з огляду на можливість уважно ознайомитись з де-якими пам'ятками матеріального характеру, що належали Дунин-Борковським і потім були віддані до Чернігівських церков, або спеціально зроблені на їх замовлення для церков³⁾, яким вони допомагали,—питання про загадкову особу Юрія Касперовича Дунин-Борковського набуває змогу остаточного й цілком певного розв'язання.

Окремої особи, яка носила тільки це ім'я і була сином Каспера Дунин-Борковського, не було зовсім. Військовий товариш Юрій Касперович Дунин-Борковський, що дістав за універсалом гетьмана Многогрішного від 16 березня 1669 р. село Борковку, був ніхто инший, як Василь Касперович Дунин-Борковський, майбутній Чернігівський полковник, а потім Генеральний Обозний.

Докази такі:

Ще 1920 р. автор цих рядків, працюючи разом з двома другими музейними робітниками над описом речей художньо-історичного значіння, які були в чернігівських Борисо-Глібському та Спасо-Преображенському соборах, звернув увагу на два потири та євангеліє другого собору з дарними написами на них Василя Дунин-Борковського й гербами Борковських з ініціалами. По краю внутрішнього боку підніжжя одного з потирів, дорогоцінного посуду різно позолоченого й прикрашеного рубінами, смарагдами й полівкою (фініфту)⁴⁾, дрібно вигравіровано напис: «Ten kielich ofiarował na chwale Bozа Do cerkwie Katedralney S. Spasa Bazyli Dunin-Borkowski. Rok P. 1687». На бічній поверхні його чаші (вмістилищі для вина), поміж медальйонів з гравірованими сценами з життя І. Христа, вирізано герб Борковських (лебідь в щиті, з лебедем над ним) та ініціали: I. D. B.

¹⁾ А проте в універсалі Дорошенка від 2/IX 1668 р. сказано, що Василь Борковський дістає Борковку, що перейшла до нього по батьківському праву, якою «Мефодій єпископъ неслучне было завладѣлъ».

²⁾ Вищезгадане діло № 5311 (див. прим. на ст. 52).

³⁾ Пам'ятки ці, як і подібні до них, почасти були вилучені з церков за декретом 1922 р. про вилучення церковних цінностей і перейшли до Чернігівського держмузею, почасти взяті Держмузеем на облік і залишені по церквах.

⁴⁾ Потир цей, як і євангеліє, взяті на облік Чернігівським Держмузеем в 1922 р., але поки залишаються в Спасо-Преображенському соборі (Учетн. опись серебра Госмузея, № 6а, № 19). Потир прикрашений почасти накладним, почасти гравірованим орнаментом в стилі раннього бароко, з впливами ренесансу і навіть готики: про останню говорить і верхня шостигранчаста частина сідеса, подвійна нижня основа його, яка нагадує «ступінчату», але з опуклостями в профілю замість простих кутів, трактована вже в дусі пізнього Відродження (Louis XIII).

В тому-ж місці підніжжя другого потиру¹⁾ значно, простішого ніж перший, вирізано такий напис:

Келих сей справи урожон Єго Мть Пань Василь Дунінь Борковскій. И нада до храму Преображенія Гдна Кошто н старанє свої же к Чернигове Выставленого на валу Божию Реку дхпг. (1683). На верхній частині потиру, майже коло краю, між гравірованими медальйонами зі святими виображеннями, вигравіровано такий самий герб і з тими-ж ініціалами, що й на першому потирові.

Євангеліє московського друку 1681 р., оправлене в масивний суцільний, в стилі бароко, оклад із срібних важких листів з литими срібними виображеннями дуже високого рельєфу (певно данцизького виробу), має довгий дарчий скорописний напис по аркушах, починаючи з першого аркушу Євангелія од Матвія:

Сію книгу Євгеліє Єтєє блєніи коштєи накладєи своимъ урожонї Єго Мпан Василь Дунінь-Борковскій (sic!) Покровник Воска нх Црського Прєвєктаго влчтва Запорєкого Чернїговскї такъ всдобне шпрєвїши за шпущенїє грѣховъ свої надалъ до храму Прєвєбраженія Гдна Свободной Муровано Цєкви к самєи мѣстѣ Чернїговскѣ варуючи по проклатїє Єтїи и Бгоногнї Єцѣи Анаѣма ави см ѿ сего храму жанїи спогобєи нѣхто не важїга шдалати к Чернїговскѣ. Тыслѣча шєютѣ єкѣ дє... (не можна прочитати)... іа пѣтого року Мїца Новєбрїацї.

На іншій дошці окладу прикріплено внизу литий срібний герб Борковських; у викрученій стрічці над ним ініціали—І. Д. В. Р. Х. С., а знизу в такий-же стрічці—1685²⁾ (див. мал. 1).

Всі три речі офірував Спасо-Преображенському соборові Василь Дунин-Борковський, як це безперечно видно з даровинних написів; але першим ін ціялом коло гербів на всіх є літера «І» замість «В». Спроба викрити цей ініціал не дала жадних наслідків, і загадка тоді лишилась нерозгаданою. Автор цих рядків лише припускав, що ініціали герба не відносяться до Василя Борковського і що герб з ними скопіював гравер з герба другого члена фамілії Дунин-Борковських—Юрія Борковського (по-польськи Jerzy). Але як це могло статися, і при тому в 3-х випадках—лишалось неясним.

В 1922 р., згідно з декретом про вилучення церковних цінностей, Чернігівський Губмузей³⁾ домігся одержати для Чернігівських Музеїв великої кількості предметів історично-художнього значіння, вилучених з чернігівських церков; серед цих предметів і було де-кілька з дарчими написами й гер-

¹⁾ Нині в Музейнім фондї Черніг. Держ. музею (учетная опись серебра № 4). Досить високе ступінчате підніжжя його орнаментально трактовано в стилі пізнього ренесансу.

²⁾ Учетная опись Черниговского Госмузея л. 4-а, № 13. Оклад євангелїї—високохудожньої роботи з яскравим виразним карбуванням у стилі бароко. Як виображення в медальйонах—по 5 на кожній дошці—так і рослинний орнамент з великими квітами, виконані високим рельєфом окремо від дощок і потім прикріплені до них. Поясне виображення бога Отця, що простягнув благословляючі длані, над середнім медальйоном кожної дошки—Преображення і Богоявлення—передано пластично. Штемпі на окладі: «W» в заглибині в формі серця і літери «С Н.» Цікава деталь виображення Богоявлення—два лебеді, що сидять на Йордані, повернуті головами один до другого. В такому-ж вигляді вміщені вони й нижче, на щиті герба В. Борковського, надаючи гербові зовсім незвичайного вигляду, бо геральдично правильним буде виображення одного лебедя вправо, який і займає все поле щита, і другого такого-ж над щитом.

³⁾ Нині скасоване Губ. Музейне Управління.

бами Дунин-Борковських. Під час дуже поспішної й напруженої праці в процесі вилучення цінностей, не було можливості детально розглядати предмети й вчитуватись в їх написи, а тим більше списувати їх. Тому й дари Дунин-Борковських було тільки нашвидку й дуже поверхово оглянуто, характеризовано в передаточних актах 3—5 словами, і серед загальної маси інших речей перейшли вони до Музейного Фонду.

Уже в біжучому 1925 році провадилось часткове розподілення вилучених церковних цінностей, що зберігалися в Музейнім фондї, поміж Відділами Чернігівського Держмузею. І от тут, в звязку з необхідністю досить детально познайомитися з кожною річчю, щоб з'ясувати, до якого саме Відділу було-б найдоцільніш її передати, були уважно перечитані написи на речах і розглянені характерні ознаки їх—герби, штампи, марки й т. и., в тому числі дарчі написи й герби Дунин-Борковських.

Дослід їх досить швидко показав значіння незрозумілого ініціалу «І» на речах, офірованих Василем Дунин-Борковським.

На 2-х чудових великих срібних ставниках в стилі бароко, з карбуванням «au герousse», вирізано герб Дунин-Борковських, оточений ініціалами:

Мал. 1. Герб В. Дунин-Борковського на оправі Євангелія 1685 р. (Чернігів. Держ. Музей).

I B
D B
W I
C P
M Z
G O

У фразі, що захована в цих ініціалах, міститься польською мовою звичайна службова формула, яка відноситься до генерального обозного Дунин-Борковського. Таким міг бути лише Василь Дунин-Борковський, бо інших генеральних обозних з роду Борковських не було. І тому, що перший ініціал—все те-ж незрозуміле «І», а слідує три—початкові літери прізвища

і, мабуть, родового села (Борковка)¹⁾, то ясно, що перший є початковою літерою імени Генерального Обозного. Якого-ж імени? Відповідь на це дає дарчий напис на срібному визолоченому потирі, орнаментованому карбуванням в стилі бароко, данцизької роботи²⁾. По краю внутрішнього боку його вирізано рівними красивими скорописними літерами польський напис: «Ten Kielich Nadal na czwałę Bożą do Cerkwi Zwiastowania Nayswiętszly panny Ierzy Dunin-Borkowski Obozny Generalny»³⁾. Таким чином, Генеральний Обозний, бувший Полковник Чернігівський, Василь Дунин-Борковський мав друге ім'я—Юрій (Георгій). З'ясувався ініціал «І», що був у гербі Борковських на різних предметах. Тлумачення його для 2-х потирів і Євангелія, як початкової літери імени Ierzy, зроблене 1920 р., як виявилось було правильним, але не правильною була атрибуція цього імени: його носив сам Василь Борковський, а не неіснуючий його брат.

Відповідно до цього розшифровується й ще одна захована в ініціалах фраза, яка супроводить герб Борковських на срібному кувшині, модельованому в стилі пізнього ренесансу. На середній частині бічної яйцюватої поверхні цього кувшина вирізано герб Борковських та ініціали:

I. B.
«I. B. P. CZE», (фактичне розміщення: P. CZE, що можна читати тільки, як «Ierzy Borkowski Pulkownik Czerniegowski» (мал. 3)⁴⁾. Чернігівським же полковником, що носив прізвище Борковського, був знову-ж таки тільки Василь, будучий Генеральний Обозний.

Було дуже бажаним знайти й поміж писаних джерел підтвердження, як двоїменности Василя Борковського, так і тотожности його з військовим товаришем Юрієм Борковським, що на його ім'я був даний універсал Многогрішного від 16 березня 1669 р. Такі писані джерела знайшлися у вищезгаданому ділі «О дворянствѣ рода Дунин-Борковскихъ», в Архиві «Черниговскаго Дворянскаго Собрания»⁵⁾.

Першим документом цього діла є колективне прохання кількох представників роду Дунин Борковських від 8 червня 1784 р. до «Комісії о разборѣ дворянства» Чернігівського Намісництва, де вони просять «разсмотрѣвъ всѣ представляемые нами документы и обстоятельства, заключить положеніе о фаміліи нашей сходственно Высочайшему начертанію въ пунктахъ съ проекта о дворянствѣ». Подаючи коротенько генеалогію свого роду, від прадіда Каспера, який ще «за польского владѣнія до гетмана Богдана Хмельницкаго въ Малой Россіи имѣлъ отъ королей Польскихъ упривилегированные свои шляхетскіе добра», з детальним переліченням тих універсалів і царських грамот, які дано було родоначальникові української лінії Дунин-Борковських на володіння різними маєтностями, подарованими йому за службу в чинах од військового товариша до Генерального Обозного включно⁶⁾,—прохачі пишуть, що підтвердження факту походження предків їх «изъ древней шляхетской породы» є існування в Польщі «и теперь» лінії Дунин-Борковських, з котрих граф Георгій Дунин-Борковський

¹⁾ Dunin (z) Borkowki Borkowski?

²⁾ «Учетная опись предметов Музфонда, изъятых из церквей в 1922 г. № 3». Потир цей належав Чернігівському Спасо-Преображенському Соборові.

³⁾ На боковій поверхні верх. частини цього потиру вирізано спрощений герб Борковських (без намету й шолому) і по боках його 4 літери $\begin{matrix} I & D \\ Z & B \end{matrix}$; що означає, «z» неясно. Чи не можна-б прочитати «Ierzy Dunin z Borkowki»?

⁴⁾ Вище герба вирізано єврейською мовою напис: «Дейв Берб. реб. Пінхус»—Медвідь (Берко) син пана Пінхуса».

⁵⁾ Після каталогу Архива діло № 5311; почалось 8 червня 1784 р.

⁶⁾ Документи ці прикладені в завірених копіях до прохання.

«каштеляничъ Гостинскій, Староста Радецкій» надіслав гетьманові Кирилу Розумовському в 1762 р. листа з підтвердженням, що зазначені в цьому проханні предки просителів дійсно походять з одної з них, Георгієм Дунин-

Мал. 2. Срібний ставник з гербом і ініціалами В. Дунин-Борковського. (Чернігівський Держ. Музей).

Борковським, «знатной и древней породы Дунинъ-Борковскихъ». «Какое письмо самое подлинное», додають просителі, «при семъ и прилагаемъ».

Оригіналу листа в ділі не знайшлося; його повернули одному з прохачів, Новгород-Сіверському маршалу Михайлові Дунин-Борковському. Але збереглась копія його, завірена дворянським депутатом Зінківського по-

віту¹⁾ з рівнобіжним перекладом російською мовою, зробленим «войсковимъ товарищем Степаномъ Давыдовимъ»²⁾.

Надзвичайно красномовно та барвисто кажучи про стародавність роду Дунин-Борковських, відомих ніби-то вже в XII в., і підтверджуючи єдність походження польської та української лінії цього роду, автор покликається на привілеї польських королів і другі певні документи і просить гетьмана Розумовського посвідчити «предъ пресвѣтлѣйшимъ престоломъ и Сенатомъ за достойныхъ и почтенныхъ шляхтичей... господъ четырехъ братьевъ, именно Михайла, Василя, Ивана и Якова»³⁾, проісходящихъ отъ Каспера Дунин-Борковського, который имѣлъ сына Георгія Обозного Генеральнаго, а внука Андрея»⁴⁾. Після цього підпис—«Jerzy Hrabia Dunin-Borkowski», з багатьма титулами, і дата—1 грудня 1762 р.

Мал. 3. Вгорі: срібний кувшин з гербом В. Д.-Борковського; внизу—герб (деталь кувшина)

Чи викликало це прохання будь-які наслідки—в данім разі не цікаво; але важливо, що в половині XVIII ст. видний представник роду Борковських, хоча й польської лінії, який мав на руках ряд певних документів, свідчить, що Генеральний Обозний Борковський носив ім'я Юрія (Георгія).

Що до підтвердження тотожності військового товариша Юрія Борковського з Василем Борковським, то й для цього в справі «о дворянствѣ Борковскихъ» знайшлося цілком доволі даних.

Треба зазначити, по-перше, що ні в одному документі з генеалогічними відомостями про Борковських нема ніяких вказівок на те, щоб у Каспера Дунин-Борковського був другий син Юрій. Нема їх, зокрема, ні в цитованому вище листі 1762 р., ні в проханні Борковських 1784 р. Проте в проханні згадується син Василя Борковського Михайло, не дивлячись на те, що не маючи дітей, він

з генеалогічного погляду так само не цікавий, як і згадуваний Юрій⁵⁾. По-друге, в справі єсть документ, який прямо встановлює тотожність Юрія й Василя Касперовичів. Це «Родословная и доказательства о дворянствѣ по-

¹⁾ Зіньківський повіт, потім повіт Полтавської губ., входив до складу Чернігівського Намісництва.

²⁾ На цій копії і єсть розписка Михайла Дунин-Борковського, що він оригінал одержав; діло № 5311, арк. 33—35.

³⁾ Внуки Василя Дунин-Борковського.

⁴⁾ В польськ м оригіналі: «iŃdących od Kaspera Dunina Borkowskiego, który miał syna Ierzego Oboznego Generalnego, a Wnuka Iędrzeja».

⁵⁾ В цілковитім погодженні з цими даними, графічно виображено на першому аркушеві діла (який не входить до загального числа аркушів) родовід Дунин-Борковських: у Каспера Борковського зазначено тільки одного сина—Василя, у останнього—2, Михайло та Андрій, з котрих перший не має потомства.

рутчика Николая Дунина-Борковскаго¹⁾ и родъ его», завірена 5 травня 1805 р. маршалом Городницького повіту Іваном Лизогубом в тім, що «въ ономъ спискѣ написанная родословная и гербъ его Дуниновъ-Борковскихъ въ совершенной точности съ доказательствами написаны», подана того-ж року до «Малороссійскаго Черниговскаго Дворянскаго Депутатскаго Собранія». В цій «Родословній» подається генеалогія Дунин-Борковських,— в подробицях, починаючи з Василя Борковського, і по краях аркушів показано історичні джерела, з яких «показаніе вышеписаннаго извлечено». На аркушах 2-му и 3-му (арк. 67 і 68 діла) сказано, що дані про маєтки, подаровані родові Дунин-Борковських, запозичені з документів (йде перелік), в тому числі: «2-е. Съ унѣверсала Гетмана Демяна Игнатовича 1669-го года Марта 16, подтверждающаго во владѣніе войсковому товарищу Юрію Борковскому, онъ же и Василій, поелику бывши въ римскомъ законѣ, имѣлъ два имени,— тоже села Борковки и на вновь наданные маєтности».

Таким чином, писані пам'ятки цілком підтверджують те, що, власне кажучи, виразно було вже доведено пам'ятками речовими: Генеральний Обозний Дунин-Борковський мав два імени, Василь та Юрій, і це йому, як Юрію Борковському, дано універсал від 16 березня 1669 р., гетьманом Многогрішним на село Борковку.

Де-який сумнів, можливо, викличе звання Борковського в цьому універсалі—військовий товариш, бо ще у вересні 1668 р. Борковський зветься сотником Вибельським. Але з документів відомо, що Василь Борковський після сотницького уряду був «знатнымъ товарищемъ войсковымъ»; в такому чині він, наприклад, одержав од гетьмана Самойловича в 1672 році підтвердження на своє село Борковку і на кілька інших маєтків. І тому що точно невідомо, коли саме він став військовим товаришем, то нічого історично суперечливого в іменуванні його військовим товаришем вже в 1669 р. нема. Навпаки, універсал 1669 р. як-раз і доводить, що саме того часу Василь-Юрій Борковський вже мав цей чин.

Раз Юрій Касперович Борковський, як окрема од Василя Касперовича особа, не існував зовсім, і внесення його до списків членів роду Дунин-Борковських, яке допустили де-які генеалоги й історик А. М. Лазаревський, є просто непорозуміння, то само собою відпадають і ті сумнівні питання що-до біографії його, які здавалися природними при дивній відсутності будь-яких документів, звязаних з ним, окрім універсала Многогрішного. Як саме йшов далі по службі Юрій Борковський, якому дано було цей універсал, яку він приймав участь в державних і громадських заходах, його родинне становище, чи отримував він потім маєтки і т. и.—все це добре відоме, але мусить бути занесеним на рахунок його alter ego Василя Борковського, він же Юрій.

Перестає бути незрозумілим і логічно відірваним від першого по часу і слідуєчих за тим універсалів, даних на село Борковку, такий же універсал на с. Борковку Многогрішного від 16 марта 1669 р. Зрозуміла причина видачі універсала,— попереднього гетьмана змінив новий, і треба було власникові Борковки отримати від нього потвердження своїх власницьких прав.

Цілком натурально при цьому, що Борковка дається Юрію Борковському за відсутністю близьких родичів («нікого близшаго не узнавши») — у Василя Борковського в цей момент не було ніяких родичів (коли не рахувати закордонних, в Польщі). Звичайно, не могло бути в універсалі нічого сказано

¹⁾ Нар. між 1750 і 1755 г., був в числі тих, що підписали вишеподане прохання 1784 р. про запис Борковських в дворянські родословні книги.

й про попереднього власника, бо власник залишався той самий. Цілком зрозуміло, що в наступному універсалі, що трактує про Борковку, 1672 р.— вона закріплюється за Василем Борковським без згадки про власника його за універсалом 1669 р.: адже таким є він-же, Василь-Юрій Борковський. Одно слово, як тільки з'ясується, що Юрій і Василь—одна й та-ж особа, універсал 1669 р. не тільки не розриває ланцюг земельних актів на с. Борковку, але й єсть необхідним кільцем його.

Залишається ще спроба з'ясувати, які умовини викликали користування Дунин-Борковського двома іменами і якого характеру було це користування.

Походження цієї двойменности ясне: воно полягає в «римському законі», в якому охрестили Дунин-Борковського, як сина природнього поляка. Одначе, ця ґрунтовна причина могла подвійним робом викликати за собою двойменність його: або йому дали два імена вже при хрещенні по католицькому обряду, або його хрестили з одним іменем—(Юрій-Георгій), а коли він прийняв православ'є, то перемінив це ім'я на друге—Василь. Як же воно було справді?

В найпершій документі, який відноситься до Дунин-Борковського, згаданім вище універсалі, що дав йому гетьман Дорошенко від 2 вересня 1668 р., він зветься Василем. Дальший універсал, якого дано було (як доведено вище) 16-го березня 1669 р., перший і єдиний раз називає його Юрієм. У всіх пізніших публічно- і приватно-правових актах він знову— і вже завжди—носить ім'я Василь.

Тому, що обидва перших універсали є цілком офіційними документами, і, як походження їх од вищої в краю влади, так і велике юридичне значіння їх, як актів, що стверджують права на великі маєтності,—не припускають думки про неточність в дуже важливому моменті—імені суб'єкта прав, які надають ці акти,—то доводиться зробити висновок, що за цього періоду свого життя—кінець 60-х років XVII в.—Дунин-Борковський носив одночасно два імена і вживав їх одно нарівні з другим¹⁾. А звідци треба вивести, що обидва імена він дістав ще дитиною при хрещенні по католицькому обряду.

Далі ім'я Юрій відносно Дунина-Борковського в писаних документах більше не зустрічається. Але на речових пам'ятках воно трапляється, як зазначено вище, досить часто і в досить категоричній формі.

Доцільно об'єднати в збірній таблиці ті дані, що торкаються відомих до цього часу речових пам'яток, котрі так чи інак характеризують вживання обох імен, і спробувати шукати в них якоїсь закономірности.

Розгляд цієї таблиці дозволяє констатувати такі факти:

1) У двох випадках (№ 13, ложка, і № 14, надгробок) ініціали коло герба мають в собі ім'я Василь, при чому відповідна фраза, захована в ініціалах, складена була на одній речі українською мовою, на другій—мабуть теж українською.

2) В останніх дванадцятьох випадках ініціали коло герба мають в собі Jerzy (Юрій), і відповідна фраза завжди зложена польською мовою.

3) На шістьох речах (№№ 1—4, 8, 12) з цих дванадцяти єсть дарчі написи і один з присвячуванням; в них Дунин-Борковський чотири рази зветься Василем, а один раз—Jerzy, Юрієм, при чому імена завжди написа-

¹⁾ Це особливо підкреслює той факт, що обидва ці імена, але окремо одно від одного, вжито в актах цілком однакового значіння, які стверджують права на один і той же маєток.

но цілком; в останньому випадкові напис—польською мовою, а на 4-х перших речах—3 рази українською мовою й 1 раз польською¹⁾.

4) Ім'я Jerzy вживається однаково, як тоді, коли Дунин-Борковський був полковником Чернігівським, так і під час перебування його на уряді Генерального Обозного.

Таким чином можна поробити висновки, що:

1) Ім'я Jerzy сполучено з уживанням герба (виняток—друге ім'я коло герба—2 рази) і разом з тим—з польською мовою (українською нема ні одного випадку);

2) По-за гербом Дунин-Борковський на речових пам'ятках, як і в писаннях, носить ім'я Василя (виняток в одному випадкові), при чому відповідні тексти—звичайно українською мовою (виняток в одному випадкові).

Таким чином, одверто, де ім'я виставлено цілком, українською мовою, Дунин-Борковський має ім'я Василь; в більш-менш прихованій формі—в ініціалах і польською мовою—він вважає за краще називати себе Jerzy.

Отже, можна гадати, що будучи полковником і потім Генеральним Обозним Дунин-Борковський не міг вже офіційно й одверто вживати ім'я Юрій, що було спочатку, як видно, головним іменем його, і не зрікаючись його зовсім, користувався ним, як спогадом про своє походження й про першу свою релігію, тільки в напівприхованій формі: то польською мовою,— і при тому не в писаних документах, а в написах на речах, які не звертали на себе громадської уваги,—то в ініціалах коло герба (теж польською мовою), де не кожен міг і розібратися в значінні їх, та й можна було-б покликатися на непорушність, традиційність раз установленої геральдичної форми, яка містила в собі й ім'я Jerzy²⁾.

¹⁾ Крім того, в одному написові імені нема зовсім, єсть тільки прізвище (№ 3).

²⁾ Перебираючи всі логічно можливі причини одночасного вживання двох імен Дунин-Борковським, спокусливою здається гіпотеза незрадливости ним своїй першій релігії, себ-то припущення, що він все життя залишався католиком. Але цьому суперечить як явна його ширість до православної церкви, яка виявилася в реставрації церков і обдаруванні їх багатими жертвами, так і міркування про те, що в період напруженої боротьби України з Польщею, зокрема боротьби за свободу православ'я, як-раз проти гніту католицизму й унії, Дунин-Борковський, роблячи собі кар'єру, залишатися католиком звичайно не міг: його безперечно підозрвали-б у польських симпатіях, особливо як природнього поляка, й він не міг би далеко піти по ієрархічних ступенях.

Ч.ч. по черзі	Назва речі	Дата	Ім'я та прізвище в даровинному чи іншому написі	Ініціали біля герба
1	Потир	1683	Василий Дунин-Борковський.	D I B
2	Потир (з камінням) . .	1687	Basyli Dunin-Borkowski.	D I B I D Z B
3	Потир	—	... Дунин-Борковський.	I D
4	Потир	Після 1687	Ierzy Dunin-Borkowski.	Z B
5	Потир	—	—	D I B
6	Церковна тарілочка . .	—	—	D I B
7	Накладка на Євангеліє ¹⁾	—	—	D I B
8	Євангеліє	1685	Василий Дунин-Борковський.	I. D. B. P. X. C.
9	Кувшин	1672 1687	—	I B P CZE
10—11	2 ставники	—	—	I B D B C W I P M Z G O
12	Тарілка	—	(«надана 1729»).	D I B
13	Ложка	Після 1687	—	Д Б Р W N П Ц Н Р Є
14	Надгробок в Чернігов. Єлецьк. манаст.	1717	Василий Дунин-Борковський.	Д Б З Р Р (На щиті в гербі).

¹⁾ Євангеліє пізніше, кінця XVIII віку але частина прикрас на ньому, в тому числі й квадрата Євангелія, перенесені сюди зі старого Євангелія, видимо подарованого до церкви с. Бобровиці

²⁾ Ініціали, очевидно, повинні означати або: «Basyli Dunin—Z Borkowki Borkowski», або: неправильно поставлена по-слов'янськи, а не по-латинськи (D); в другому-ж неправильно виобра що навколо щита й заховують титул В. Д. Б., складено українською мовою [Є.Ц.П.Р.Р.З.О.Є.].

Мова напису	Мова фрази прихованої в ініціалах	П Р И М І Т К А
Україн.	Польська.	Музейний фонд при Чернігівському Держмузееві, опис сребра № 4. Без штампів.
Польська.	Польська.	Черніг. Держмузей. «Кн. учета внемюз. памятн.» арк. 6-а № 19. без штампів.
Україн.	Польська.	«Опис. Черниг. Епарх.» єпископа Філарета, кн. 5, стр. 277. Місце, де знаходиться нині, невідоме.
Польська.	Польська.	Музфонд, опис сребра № 3. Без штампів.
—	Польська.	У церкві с. Бобровиці біля Чернігова.
—	Польська.	В тій же церкві.
—	Польська.	Б тій же церкві.
Україн.	Польська.	Чернігівський Держмузей. «Кн. уч. внемюз. памят. арк. 4-а № 13 Штапи:
—	Польська.	Музфонд, опис сребра № 19. Без штампів, нині в Музеї Укр. Древн. ім. Тарновського.
—	Польська.	Музфонд. опис сребра № 21—22. Штапи:
—	Польська.	Музфонд, опис сребра № 28. Штапи:
—	Україн.	Музей імені Тарновського, кат. т. I (1898): відд. III, № 360. Штапи:
Україн.	Мішана ¹⁾ .	Металева дошка з віршованою біографією Вас. Дунин-Борковського, вправлена в східню сторону нартекса церкви Успіння Черн. Єлецьк. монастиря.

това срібна накладка з звичайним гербом Дунин-Борковських, прикріплена до нижньої дошки Василем Дунин-Борковським.

«Василь Дунин—з Борковки Борковський». В першому випадкові, літера «Д» в слові «Дунин» жєні 2 останні літери: «Р.Р.» замість «Б.Б.»—Певніше друге припущєння, бо напис в ініціалах,